

(۱)

گواهی پیامبر صلی الله علیه وسلم برای یارانش
و بیان فضیلت و برتری آنها، و درسهایی که می شود از آن استفاده
نمود

ستایش مخصوص ذات خدایی که پروردگار جهانیان است، همان خدایی که در قرآن کریم می فرماید: {وَالسَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ} ترجمه: «و پیشگامان نخستین از مهاجرین و انصار و کسانی که به نیکی از آنها پیروی کردند، خداوند از آنها خشنود گشت، و آنها نیز از او خشنود شدند، و برای آنها باغهای از بهشت آماده کرده است، که نه‌های از زیر درختان آن جاری است، جاودانه در آن خواهند ماند، این کامیابی بزرگ است»، و گواهی می دهم براینکه نیست معبود برحق جز خدای یکتا و بی‌همتا، و گواهی می دهم براینکه سردار و پیامبر ما حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بنده و فرستاده خدا است، اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ .
اما بعد!

همانطوری که خداوند متعال برای رسالت و پیامبری خود کسانی را برمی گزیند -که طبق فطرت پاکی قلب، صفایی ذهن، طبیعت سخاوتمند و اخلاق بزرگ و بلند- آنها را بخواند، همینطور برای همراهی پیامبران خود و دفاع از آنها کسانی را انتخاب می کند که بتوانند این امانت را با صداقت و فداکاری انجام بدهند، چون خداوند متعال می فرماید: {اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ} ترجمه: «خداوند از فرشتگان رسولانی را بر می گزیند و نیز از مردم، بی گمان خداوند شنوای بیناست»؛ بنابراین یاران پیامبر صلی الله علیه وسلم پاک قلب‌ترین، دانشمندترین، بی تکلف‌ترین این امت بودند، در این

(۲)

امر جای شگفت و تعجب نیست، چون آنها کسانی اند که خداوند آنها را برای یاری پیامبر خود، و برپایی دین خود و تبلیغ آن به جهانیان انتخاب نموده است.

در واقع سخن گفتن پیرامون یاران پیامبر صلی الله علیه وسلم سخن گفتن درباره بهترین بشریت پس از پیامبران الهی می باشد، زیرا از عبد الله ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که می گوید: منظور از کسانی برگزیده شده در این فرموده خداوند متعال: ﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ﴾ ترجمه: «(ای پیامبر) بگو: حمد و سپاس مخصوص خداوند است، و سلام بر بندگان، کسانی که او آنها را برگزیده است» آنها یاران پیامبر صلی الله علیه وسلم است، و همچنین از عبد الله ابن مسعود رضی الله عنه روایت است که می فرماید: "خداوند متعال به قلوب بندگان خود نظر انداخت، پس قلب محمد صلی الله علیه وسلم را بهترین قلب دریافت، پس آنرا برای خود برگزید و او را با رسالت خود برای هدایت بشر فرستاد، سپس بعد از قلب محمد صلی الله علیه وسلم به قلوب بندگان خود نظر انداخت پس قلوب اصحاب را بهترین قلوب دریافت پس آنها را وزرا و مدافعین پیامبر خود برگزید، پس آنچه را که مسلمان نیک بیندارد پس آن نزد خداوند متعال نیز نیک است، و آنچه را که مسلمان بد بیندارد آنچه نزد خداوند نیز بد و زشت است" (مسند امام احمد بن حنبل).

بدون تردید کسی که پیرامون قرآن کریم تفکر و تدبر نماید بلندی جایگاه و بزرگی فضل و برتری یاران پیامبر صلی الله علیه وسلم را درک می کند، پس آنان کسانی اند که خداوند از ایشان راضی و خشنود شده، و به صداقت ایمان آنها گواهی داده است، چون خداوند متعال می فرماید: ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ ترجمه: «به راستی خداوند از مؤمنان —هنگامی که زیر درخت با تو بیعت کردند- خشنود شد، پس آنچه که در

درون دلهایشان بوده دانست، لذا آرامش را بر آنها نازل کرد و پیروزی و فتحی نزدیک را به آنها پاداش داد» مفسرین می گویند: {فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ} یعنی آنچه در دل آنها از صبر، صداقت، وفا داری، شنیدن و فرمان بردن و نیکی بصیرتشان نسبت به خالق که آنها را هدایت نموده وجود دارد را دانست.

و خداوند کریم اصحاب پیامبر خود را در چندین جای قرآن کریم توصیف و تزکیه نموده است، از آنجمله: {الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقْبَلُوا الْإِيمَانَ مِنَ اللَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَارِحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ * الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ * فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ دِيَارِهِمْ فَأَتَىٰ خِزْيَانَ مِنْ رَبِّهِمْ لَكُمْ فِي ذَلِكُمْ فَضْلٌ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ مِنْ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ} ترجمه: «کسانی که دعوت خدا و پیامبر را پس از آنکه (در میدان احد) به آنان زخم و جراحت رسید اجابت کردند، برای کسانی از آنها که نیکی و پرهیزگاری کردند، پاداش بزرگی است * کسانی که مردم به آنان گفتند: مردم (=مشرکان مکه) برای جنگ با شما گرد آمده اند، پس از آنها بترسید، (این سخن) بر ایمانشان افزوده و گفتند: خدا ما را بس است و بهترین حامی است * پس به نعمت و فضل خداوند (از میدان جنگ) باز گشتند، هیچ آسیبی به آنان نرسید، و خشنودی خدا را پیروی کردند و خداوند دارای فضل و بخشش بزرگی است»، و این فرموده خداوند متعال در شأن مهاجرین و انصار: {الْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ * وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنًا نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ} ترجمه: «(این اموال فی) برای فقرای مهاجری است که از خانه و اموال شان بیرون رانده شدند، از الله فضل و خشنودی می طلبند، و الله و پیامبرش را یاری می کنند، آنها

(۴)

راستگویانند * و (نیز) کسانی که پیش از آنان در دیار خود (مدینه) جای گرفتند و ایمان آورده بودند، کسانی را که به سویشان هجرت کنند دوست می دارند، و در دل های خود از آنچه (به مهاجران) داده شده احساس حسد (و نیازی) نمی کنند، و آنها را بر خود مقدم می دارند، هرچند خودشان نیازمند باشند، و کسانی که از بخل و حرص نفس خویش باز داشته شده اند پس آنها راستگارانند».

همچنین آیات دیگری از قرآن کریم آمده تا یاد و خاطرات اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم را به بالغترین و عطرآگینترین ثنا و ستایش توصیف کند و همچنین با بزرگترین و زیباترین تقدیر و احترام جاویدان بسازد، و احادیث صحیح نبوی نیز آمده تا بر جایگاه آنها نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم گواهی بدهد، و فدا کاری ها و عزم راستین آنها را آشکار بسازد، پس آنها هستند که پیامبر را گرمی داشتند و یاری اش نمودند و از نوری که با او نازل شده پیروی کردند، و محبت او را بر محبت جان و اهل شان و محبت همه مردم مقدم ساختند، پس پیامبر صلی الله علیه وسلم برای شان بلندترین جایزه را داد و به بزرگترین مناقب تاج گزاری شان کرد؛ طوری که در بسیاری از مناسبتهای خوب برای آنها گواهی داد، پس فرمود: «بهترین مردم کسانی اند که در قرن من زندگی می کنند، سپس کسانی که به آنها نزدیکترند و سپس کسانی که به آنها نزدیکترند» (متفق علیه). همچنین می فرماید: «ستارگان آرامش آسمانند، پس وقتی ستاره ها بروند بر آسمان آنچه می آید که وعده داده شده است، و من آرامش یارانم هستم، پس هرگاه من بروم برای یارانم آنچه می آید که وعده داده شده اند، و یارانم آرامش امتم هستند، وقتی یارانم بروند بر امتم آنچه می آید که وعده داده شده اند» (صحیح مسلم)، و می فرماید: «همیشه شما بخیر می باشد تا وقتی میان شما کسی باشد که مرا دیده و با من صحبت نموده است، سوگند به الله همیشه شما بخیر می باشید تا وقتی میان شما کسی بوده باشد که یکی از

(۵)

یاران مرا دیده و با او صحبت نموده باشد، سوگند به الله شما هنوز بخیر می باشید تا وقتی میان شما کسی بوده باشد که کسی را دیده که یکی از یاران مرا دیده است، و با کسی صحبت نموده که با یکی از یاران من صحبت نموده است» (مصنف بن ابی شیبه)، و برتری کسانی که بعد از یاران پیامبر آمدند به شرافت صحبت و دیدار یاران پیامبر صلی الله علیه وسلم می باشد.

و پیامبر صلی الله علیه وسلم برخی از اصحاب را با ثنای ویژه ذکر نموده چون آنها در فضیلت و برتری سبقت و پیشی گرفتند، به ویژه سابقان و نخستان آنها، پس می فرماید: «مهربانترین امتم به امتان دیگرم ابی بکر است، و قویترین آنها در امر خداوند عمر، و صاحب صادقانه ترین حیا عثمان و قاضیترین آنها علی بن ابی طالب، و امین امتم ابو عبیده بن جراح، و دانشمندترین امتم بر حلال و حرام معاذ و قاریترین آنها ابی بن کعب و فرض دانترین آنها زید می باشد»، و روزی که پیامبر صلی الله علیه وسلم همراه ابوبکر صدیق، عمر فاروق و عثمان ذو النورین رضی الله عنهم به کوه احد برآمدند، پس کوه از خوشی اصحاب با پیامبر صلی الله علیه وسلم به لرزه آمد، پس پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «ای احد! ثابت باش، چون بر تو پیامبر، صدیق و دو شهید هستند» (صحیح بخاری)، و پیامبر صلی الله علیه وسلم پیرامون جایگاه ابوبکر و عمر رضی الله عنهما فرمود: «همانا اصحاب درجات بلند را کسانی که پایین تر از آنها هستند طوری می بینند که آنها مانند ستاره درخشان در آسمان هستند، و ابوبکر و عمر از آنها (=اصحاب درجات بلند) هستند» (سنن ابن ماجه).

پیامبر صلی الله علیه وسلم حریص بود تا جایگاه اصحاب خود را آشکار سازد، و شرافت و قدرت آنها را بیان نماید؛ تا باشد آنها را تشویق نموده، و همتها را بیدار کرده باشد تا که برای دیگران الگو و نمونه قرار گیرند، پس در مورد ابوبکر صدیق رضی الله عنه می فرماید:

«مرا در باره یارم اذیت نکنید، چون خداوند متعال مرا با هدایت و دین حق فرستاد شما گفتید: دروغ می گویی، و ابوبکر فرمود: راست می گویی، و اگر خداوند او را صاحب مسمی نمی کرد حتما او را خلیل می گرفتیم، و لیکن...» (بخاری و دیگران، و لفظ از طبرانی است). و در باره عمر رضی الله عنه می فرماید: «همانا خداوند متعال حق را بر زبان و قلب عمر قرار داده است» (مسند امام احمد). و در باره عثمان رضی الله عنه می گوید: «آیا از کسی که فرشتگان حیا می کنند من حیا نکنم» (صحیح مسلم). و در مورد علی رضی الله عنه می فرماید: «تو از من و من از تو هستم» (متفق علیه).

در واقع کسانی که پیرامون احادیث پیامبر صلی الله علیه وسلم در باره اصحاب تحقق و تدبیر نماید درک می کند که پیامبر صلی الله علیه وسلم زیبا ترین نمونهء وفا داری و دوستی و صداقت را زده، و نیکوترین رفتار را با یاران خود داشته است، طوری که در تاریخ مثال آن را نمی شود دریافت، او (صلی الله علیه وسلم) درد آنها را احساس می کرد، و بر آنها مهربان بود، و غایب آنها را می پرسید، از بیمار آنها بازدید می کرد، به جنازه آنها حاضر می شد، دعوت آنها را می پذیرفت، در مودر هر امری با آنها مشورت می کرد، بال تواضع را بر آنها خم می کرد، دین آنها را ادا می کرد، و برای آنها و فرزندانشان دعا می نمود. از حضرت عائشه صدیقه رضی الله عنها روایت است که فرمود: پیامبر صلی الله علیه وسلم بر عثمان بن مظعون رضی الله عنه وارد شد در حالی که او مرده بود، پس بر او خم شد و او را بوسید، سپس به حدی گریه کرد که آب دیده بر رویش جاری شد (مصنف عبد الرزاق). و پیامبر صلی الله علیه وسلم روزی پس از جنگی که میان آنها با مشرکین به وقوع پیوسته بود یاران خود را بازدید کرد، و برای شان گفت: «آیا کسی از میان شما مفقود است؟»، گفتند: بله، فلان، و فلان و فلان کس، سپس گفت: «آیا کسی دیگری نیز از میان شما مفقود است؟» گفتند: بله،

(۷)

فلان و فلان و فلان کس، سپس گفت: «آیا کسی دیگری نیز از میان شما مفقود است؟» گفتند: نخیر، فرمود: «لیکن من فلان کس که صاحب جلباب بود را در میان شما نمی بینم، پس آن را بخواهید»، پس در میان کشته شدگان جستجو شد، و او را در میان هفت مرده ای دریافتند که آنها را او کشته بود، سپس دشمن او را کشتند، پس پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد و بر او ایستاد شد، و فرمود: «هفت نفر را کشته و سپس آنها او را کشتند، این از من و من از اینم، این از من و من از اینم»، سپس پیامبر صلی الله علیه وسلم او را بر بر بازوان خود حمل کرد و با تنها دستان خود در قبرش گذاشت (صحیح مسلم). و فرمود: «من به هر مسلمان از نفسش بهترم، کسی که پس از مرگ خود مالی را به جا بگذارد پس آن مال از اهلش است، و کسی که قرض یا ضیاعی بجا بگذارد پس آن از من و بر من است» (صحیح مسلم).

أقول قولي هذا، وأستغفر الله لي ولكم

ستایش مخصوص ذاتی که پروردگار جهانیان است، و گواهی می دهم که نیست معبود برحق جز الله واحد و لا شریک، و گواهی می دهم که سردار و پیامبر ما حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بنده و فرستاده خدا است، اللهم صلّ وسلم وبارک علیه ، وعلى آله وصحبه أجمعين ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

برادران مسلمان!

پیامبر صلی الله علیه وسلم همه امت را توصیه نموده که به اصحابش احترام بگذارند، و از بی احترامی بر آنها و یا از کم کردن حق احترام آنها هشدار داده است، و بیان نموده که دوست داشتن آنها دلیل دوست داشتن خود پیامبر صلی الله علیه وسلم است، و نفرت از آنها دلیل نفرت از پیامبر(ص) است، پس فرموده است: «الله الله در یارانم، بعد از من آنها را غرضی نگیرید، پس کسی که آنها را دوست میدارد در واقع به

(۸)

محبت من آنها را دوست داشته است، و کسی که از آنها نفرت کند در حقیقت از نفرت کردن با من آنها را نفرت کرده است، کسی که آنها را اذیت کند در واقع من را اذیت کرده است، و کسی که مرا اذیت کند در حقیقت خدا را اذیت کرده است، و کسی که خدا را اذیت کند نزدیک است او را مؤاخذه کند» (احمد و ترمذی). در حدیث دیگری فرمود: «اصحابم را دشنام ندهید، پس اگر یکی از شما به اندازه کوه احد طلا را در راه خدا مصرف کند نمی تواند به اندازه یکی آنها یا نیم یکی آنها برسد» (بخاری). و می فرماید: «همانا خداوند متعال مرا برگزیده و با من اصحابم را برگزیده است، پس از میان آنها برای من وزرا، همکاران و خویشاوندان قرار داده است، پس کسی که آنها را دشنام بدهد پس بر او لعنت و نفرین خدا و فرشتگان و همه مردم می باشد، و در روز قیامت از او هیچ عملی پذیرفته نمی شود» (مستدرک بر صحیحین).

در واقع کسی که پیرامون سیرت و شمایل اصحاب رسول الله علیه سلام نظر بیندازد درک می کند که آنها این درجه بلند و جایگاه عالی را توسط اخلاص به خداوند، راستی محبتشان با پیامبر (ص)، جهاد با نفسهایشان، همکاری و دفاع از حق و حقیقت، ترجیح دادن منفعت عمومی بر منفعت شخصی، و نیک اخلاقی و نیک رفتاری با همه مردم، دریافت کردند و به این درجه رسیدند، پس مستحق ثنا و توصیف خداوند شدند، و اهلیت محبت، همراهی و اعتماد پیامبر صلی الله علیه وسلم را کسب کردند، خداوند شاعر را خیر کثیر نصیب نماید چون می فرماید:

انها بهترین مردم هستند پس قدر آنها را بشناس ای موفق بر منهج آنها رفتار کن.

نسل صحابه در تغییر منهج زندگی، از میان برداشتن تاریکی های باطل و ستمی که پیش از بعثت پیامبر صلی الله علیه وسلم همه گوشه و کنار جهان را فرا گرفته بود، دست بالا و سابقه دار هستند، پس عرابهء

زندگی را در پرتو وحی الهی به سوی حق، عدالت و برابری چرخاندند، بنابراین محبت و دوست داشتن اصحاب پیامبر (ص) سنت است و دعا کردن برای آنها ثواب و نزدیکی به خداوند، و اقتدا کردن به آنها وسیله، و در منهاج آنها رفتن فضیلت و برتری می باشد، خداوند متعال پس از آنکه توصیف مهاجرین و انصار را بیان می کند می فرماید: ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ ترجمه: «و (نیز) کسانی که بعد از آنها (بعد از مهاجران و انصار) آمدند می گویند: پروردگارا! ما را و برادرانمان را که در ایمان بر ما پیشی گرفتند بیامرز، و در دل هایمان کینه ای نسبت به کسانی که ایمان آورده اند قرار مده، پروردگارا! بی گمان تو رؤوف و مهربانی»، امام رازی رحمه الله می فرماید: باید کسانی که بعد از مهاجرین و انصار آمدند آنها را در دعا و رحمت یاد آوری کنند.

بناءً ما تأکید می کنیم که سخن گفتن پیرامون جایگاه اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم و بیان کردن فضیلت آنها نقش رهبریت و الگوی نیکو را در نفس فرزندان و جوانان ما تقویت می کند، چون تربیه با الگو گرفتن از رهبریت در استحکام سیستم ارزشهای نیک، اخلاق عالی و رفتار مثبت در جامعه به طور کل و بر اطفال و جوانان به طور ویژه تأثیر قوی دارد. و بر جوانان ما واجب است تا به فکر و اندیشه میانه روی و معتدل برخواسته از درک درست اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم از اسلام چنگ بزنند، و باید دارای شخصیت متمایز بوده باشند، تا بتوانند مسئولیت رسالت را تحمل کنند و امانت را ادا نمایند و کشتی نجات امت اسلامی را به سوی کامیابی رهبری کنند، تا باشند امت را از حیرت و سرگردانی نجات بدهند و به راه رشد و امنیت و سعادت و استقرار و پیشرفت برسانند و راهنمایی کنند.

(۱۰)

پس ای کاش ما بتوانیم قدر و جایگاه اصحاب پیامبر(ص) را درک نماییم و به اخلاق آنها اقتدا کنیم و در منهج آنها رفتار نماییم، و از سیرت آنها روحیه فدا کاری، نفقه، بخشش، و فدای نفس و مال و فرزند را بیاموزیم، و برای آبادانی این جهان و ساختن تمدن و منفعت وطن و شهروند به تعقیب آنها حرکت نماییم تا حقیقت و تحمل اسلام برای جهانیان آشکار گردد.

ربنا اغفر لنا ولإخواننا الذين سبقونا بالإيمان
ولا تجعل في قلوبنا غلا للذين آمنوا ربنا إنك رؤوف رحيم